

**Y. KASAI; S. RASCHMANN; H. WAHLQUIST, P. ZIEME
(Eds.). The Old Uyghur Āgama Fragments Preserved in
the Sven Hedin Collection, Stockholm, Brepols, Turnhout
(Belgium), 2017, 298 pp.+32 Plates,
ISBN: 978-2-503-57458-5**

Erdem UÇAR

İzmir/Turkey

E-mail: merdemu@gmail.com

Stockholm Etnografya müzesindeki Sven HEDIN koleksiyonunda Orta Asya dillerine ait birçok orijinal yazma bulunmaktadır. Bu yazmalar, HEDIN'in Çin'e ve Orta Asya'ya yaptığı çeşitli keşif gezileri (1893-1897, 1899-1902, 1927-1932) neticesinde elde edilmiştir. HEDIN koleksiyonunda Uygurca parçalar da vardır. Bu parçaların 'geçici' kataloğu KUDARA tarafından hazırlanmıştır (1980). Katalogda 41 adet parçanın tavsifi yapılmış ve 40 tanesinin de Çince asılları tespit edilerek *Taishō Shinshū Daizōkyō*'daki yeri gösterilmiştir. KUDARA, Almanya'da RÖHRBORN ile beraber HEDIN koleksiyonundaki bütün parçaları neşretmeyi planlamış, ama bu projesini tamamlayamamıştır, ancak koleksiyonda Çince aslını tespit edemediği 41 numaralı Uygurca parçayı (1935.52.0041) neşretmiş ve tavsifini yapmıştır (1983: 185-207). KUDARA, koleksiyondaki dört tahta baskı

metni (1935.52.0017-0020) de neşretmiştir (1992: 1-23). Dolayısıyla, koleksiyondaki 41 parçadan 5 tanesi KUDARA tarafından daha önce neşredilmiştir. Koleksiyondaki *Abhidharmakośabhāṣya*'ya ait 15 adet parça (1935.52.0025-0040) daha önce SHŌGAITO tarafından neşredilmiştir (2014). Son olarak, *Abhidharma-avatāra-prakaraṇa*'ya ait dört parça (1935.52.0021-0024), Setsu FUJISHIRO, Noriko OHSAKI, SUGAHARA MUTSUMI ve YAKUP tarafından neşredilecektir. Bunun dışındaki 16 Āgama parçası tanıtımını yaptığımız eserde neşredilmiştir.

Kitabın başında, İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi Sven HEDIN vakfında görevli Håkan WAHLQUIST tarafından yazılan bir *Preface* (s. 7-15) bulunur. WAHLQUIST, burada HEDIN koleksiyonundan ve Uygurca parçaların koleksiyona dâhil oluş hikâyesinden bahsetmiştir.

Bu bölümün ardından, KASAI, RASCHMANN ve ZIEME'nin kaleminden çıkan bir *Introduction* (s. 17-36) gelir. Burada, projenin nasıl ortaya çıktığı anlatılmıştır. ZIEME, 16 Āgama parçasının neşri için bir grup kurarak proje başlatmıştır. Buna göre, 8 kişilik bir Uygurist grubu tarafından 16 parçanın neşrinin yapılmasına karar verilmiştir. ZIEME, 2012'de Berlin'de Japonya'ya taşınınca projenin yöneticiliğini KASAI ve RASCHMANN üstlenmiştir.

Introduction bölümünde, Āgama parçaları hakkında önemli tespitler yapılmıştır. Uygurca tercüme, *Taishō*'daki Çince metinlerle birebir uyumlu değildir, pek çok yerde Uygurca tercüme Çince metinden ayrılmaktadır. Bunun nedeni, Uygurların tercümelerinde kullandığı Çince metinlerin *Taishō*'dan farklı olmasıdır. Maalesef Uygurların o dönemde kullandığı bu Çince metinler günümüze kadar ulaşmamıştır.

WILKENS, Āgama tercüme hakkında şu noktaya dikkat çekmiştir:

“Bu metinlere bakıldığında, Uygurların XIII. ve XIV. yüzyılda yüksek seviyede bir Budist kültüre sahip olduğu söylenebilir, zira tercümelerdeki temel seviyeye ait olmayan Sanskritçe terimler ve özel adlar pek de az değildir.” (s. 201)

Aynı şekilde, YAKUP da benzer görüşleri ifade etmiştir:

“Tercümelerde yeni kelimelere ve şimdiye değin Eski Uygurcada tanıklanmayan Sanskritçe alıntılara rastlanır. Sanskritçe alıntılara bakıldığında, tercümanın iyi bir Sanskritçe bilgisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Belki de tercüme yapılırken Sanskritçe versiyon da kullanılmış olabilir.” (s. 282)

Koleksiyondaki Āgama parçalarının hiçbirisi tam bir tercüme değildir. Çince metinlerden bazı kısımların tercümesidir. Tabii bu elimize ulaşan malzemeye dayanılarak söylenebiliyor. Şimdiye kadar Doğu Türkistan’dan getirilen malzeme içinde eksiksiz bir Āgama tercümesine rastlanmamıştır. MİRKEMAL, tercüme yöntemini öğrenmek için metinlerin yazıldığını düşünmektedir (2014: 83-86). Ancak parçalar dikkatlice ve itinayla yazılmış olup müsvedde nüsha olmaları pek mümkün gözükmemektedir.

Introduction bölümünde, Uygurca Āgama envanterinin güncel toplu listesi de verilmiştir. Aslında bu liste, Mirkemal 2010: 1-4’teki listenin güncellenmiş hâlidir. Listede, Uygurca 108 parçanın kayıt numarası, *Taishō*’daki yeri ve neşrinin künyesi bulunmaktadır (s. 26-31).

Koleksiyondaki 16 parça içerikleri bakımından şöyle tasnif edilebilir:

1. 1-8 numaralı parçalar (1935.52.0001-0008), *Madhyamāgama*’nın (= 中阿含經 ‘Orta Uzunluktaki Āgama Sūtra’, *Taishō* No: 26) Uygurca versiyonuna aittir.

2. 9-11 numaralı parçalar (1935.52.0009-0011), *Samyuktāgama-sūtra*’nın (= 雜阿含經, *Taishō* No: 99) Uygurca versiyonuna aittir.

3. 12-15 numaralı parçalar (1935.52.0012-0015), *Samyuktāgama-sūtra*’nın (= 別譯雜阿含經, *Taishō* No: 100) ilave tercümesinin Uygurca versiyonuna aittir.

4. 16 numaralı parça (1935.52.0016), *Ekōttarikāgama*’nın (= 增壹阿含經, *Taishō* No: 125) Uygurca versiyonuna aittir.

Bu parçaların, kitaptaki neşirlerinin sırasını şöyle gösterebiliriz:

1. 1935.52.0001-0003: Ablet SEMET, “New Traces of an Old Uyghur Extract of the *Madhyamāgama*, Three of Eight Folios Preserved in the Hedin Collection in Stockholm” (s. 37-72).

2. 1935.52.0004-0006: Yukiyo KASAI, “The Old Uyghur Extract of the *Zhong ahanjing* (T 26), Three of Eight Folios Preserved in the Hedin Collection” (s. 73-112).

3. 1935.52.0007: Klaus RÖHRBORN, “Das alttürkische ‚Diskurs-Sūtra‘ und das Nivāpa-Sūtra” (s. 113-121).

4. 1935.52.0008: Zekine ÖZERTURAL, “Mahāgosiṅgama-Sutta und Nanda-kovāda-Sutta” (s. 123-138).

5. 1935.52.0009: Simone-Christiane RASCHMANN, “New Traces of an Old Uyghur Extract of the *Zhong ahanjing* (T 26), The First of Three Folios Preserved in the Hedin Collection” (s. 139-162).

6. 1935.52.0010: Peter ZIEME, “The Exposition of the Four Noble Truths in Short Extracts from the Sūtras Nos. 407-418 of the *Zhong ahanjing*” (s. 163-176).

7. 1935.52.00011: Yukiyo KASAI, “The Old Uyghur Extract of the *Zhong ahanjing* (T 99), The Third of Three Folios Preserved in the Hedin Collection” (s. 177-196).

8. 1935.52.0012-0015: Jens WILKENS, “The Old Uyghur Translation of the *Bi-eyi za ahanjing*” (s. 197-280).

9. 1935.52.0016: Abdurishid YAKUP, “The Old Uyghur Translation of the *Zengyi ahanjing* from the Hedin Collection” (s. 281-295).

Parçaların neşrinde, her parçanın yazıçevrimi, Çince paraleli, tercümesi ve parçalara ait notlar ile Uygurca metnin Uygurca-Çince sözlüğü verilmiştir.

Kitabın sonunda, Uygurca parçaların renkli resimleri *Plates* başlığı altında sunulmuştur.

Elimizdeki 16 Āgama parçasının neşriyle, HEDIN koleksiyonundaki Uygurca parçaların neredeyse hepsinin yayımı tamamlanmıştır. Projenin başlatıcısı ZIEME’yi, projeyi yürüten KASAI ve RASCHMANN’ı ve tabii ki parçaları neşredip işleyen birbirinden değerli Uygurist meslektaşlarımızı gönülden tebrik ederiz.

Kaynakça

KUDARA, K. (1980). A Provisional Catalogue of Uigur Manuscripts Preserved at the Ethnographical Museum of Sweden, Kyoto. (Typewritten Manuscript)

KUDARA, K. (1983). “Myōhōrengyō genzan no uiguruyaku danpen” [A Fragment of the Old Uyghur Translation of the Miaofalianghuajing xuanzan], Ed. M. MORI, Nairiku ajia nishi ajia no shakai to bunka [Society and Culture of Central and West Asia], Tōkyō: 185-207.

KUDARA, K. (1992). “Uiguru-yaku Engakuyō to sono chūshaku” [The Old Uyghur Version of the Yuanjuejing and It’s Related Commentary], Ryūkokū kiyō [Ryūkokū Journal of Humanities and Sciences], 14/1: 1-23.

MİRKEMAL, A. (2010). “Pulinsidun daxue tushuguan cang Huihu wen ‘Zhong ahan jing’ yanjiu” [The Uyghur Madhyama Āgama Fragment Preserved in the Gest Library Collection of Princeton University Library], Kyoto University Linguistic Research, 29: 1-26.

MİRKEMAL, A. (2014). “hui gu seng ren ru he xue xi han yu” [How Did Uyghurs Monks Learn Chinese?], Xinjiang shifan daxue xuebao, Zhehue shehui kexue ban [Journal of the Xinjiang Normal University, Philosophy and Social Sciences Edition], 35/1: 1-22.

SHŌGAITO, M. (2014). The Uighur Abhidharmakośabhāṣya Preserved at the Museum of Ethnography in Stockholm, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.